

Карэты ратавання

Вытокі службы хуткай медыцынскай дапамогі ў Мінску (канец XIX – пачатак XX стагоддзя)

Аляксей КАПЛІЁЎ, аспірант

Навуковы кіраўнік –
ДАЊІЛОВІЧ Вячаслаў
Віктаравіч, кандыдат
гістарычных навук,
дацэнт

Машыны хуткай медыцынскай дапамогі ўжо даўно сталі неад'емнай часткай жыцця сталіцы, і мала хто з мінчан задумваецца аб тым, чаму мы па-ранейшаму называем сучасныя рэанімабілі «карэтамі». Сёння ў Мінску машын хуткай дапамогі налічваецца некалькі соцень, але пачыналася ўсё з адзінай драўлянай карэты, якая мела толькі дзве «конскія сілы»...

Для Беларусі канец XIX – пачатак XX стагоддзя азнаменаваўся фарсіраваным развіццём і перманентнымі новаўвядзеннямі: рост прамысловасці, гандлю, транспартнай сферы да непазнавальнасці змяніў аблічча краіны. Адваротным бокам мадэрнізацыі стаў значны рост бытавога і прамысловага траўматызму, а павелічэнне шчыльнасці гарадскога насельніцтва спрыяла хуткаму распаўсюджванню небяспечных інфекцыйных хвароб [1, с. 213–215; 2, с. 227–228, 369]. Усё вышэйпералічанае выклікала вострую неабходнасць у стварэнні спецыяльных ратаўнічых службаў, перш за ўсё ў буйных гарадах Беларусі.

У большасці краін Еўропы мадэрнізацыя прайшла «першым эшалонам» і адпаведна раней праявіліся і траўматызм, і распаўсюджванне інфекцый. Зразуме-

ла, што служба хуткай медыцынскай дапамогі (ХМД) там дзейнічала яшчэ з апошняй чвэрці XIX стагоддзя. Узорам для большасці еўрапейскіх ратаўнічых устаноў стала арганізаванае ў 1881 годзе Wiener freiwillige rettungsgesellschaft (Венскае добраахвотнае ратаўнічае таварыства. – *Пераклад аўт.*). Існавала цэнтральная станцыя, якая па тэлефоне і вочна прымала і размяркоўвала выклікі па брыгадах на спецыялізаваных карэтах адной з лепшых карэтных майстэрняў у Аўстрыі – фірмы Lohner & Co. Дарэчы, сучасная хуткая дапамога па структуры максімальна набліжана да той венскай службы. Матэрыяльным забеспячэннем ХМД займалася спецыяльнае дабрачыннае таварыства. Паступова па прыкладзе Вены былі створаны станцыі хуткай медыцынскай дапамогі ў Будапешце (1887), Празе (1890), Кракаве (1891), Львове (1893) [3, с. 15].

У XIX стагоддзі ў Расійскай імперыі адбыўся шэраг спроб арганізаваць адмысловую ратаўнічую службу, але далей дэкларацый і праектаў гэтыя ініцыятывы не пайшлі. Першая падобная да ХМД установа была створана ў Кіеве ў 1881 годзе ў выглядзе гуртка начных дзяжурстваў лекараў, які аказваў медыцынскія паслугі ў экстранных выпадках уначы, калі большасць лячэбных устаноў не працавала [4, с. 5]. Пазней такі ўзор арганізацыі ХМД пашырыўся па тэрыторыі імперыі, аднак асноўнай формай аказання дапамогі ў

ПРА АЎТАРА

КАПЛІЁЎ Аляксей Аляксандравіч.

Нарадзіўся ў 1991 годзе ў Мінску.

Скончыў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны (2014), магістратуру гэтай ВУ (2015).

З 2013 года працаваў малодшым навуковым супрацоўнікам музея Гомельскага палацава-паркавага ансамбля, з 2014 года – старшым захавальнікам фондаў гэтай установы.

З 2015 года – аспірант Інстытута гісторыі НАН Беларусі.

З 2017 года – вядучы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага архіва Мінскай вобласці.

Магістр гістарычных навук (2015).

Аўтар больш як 50 навуковых артыкулаў.

Сфера навуковых інтарэсаў: гісторыя Беларусі першай паловы XX стагоддзя, гісторыя медыцыны.

надзвычайных выпадках заставаліся лекары пры паліцэйскіх участках.

Толькі ў канцы XIX стагоддзя, пасля таго як Расія прайшла праз шэраг цяжкіх катастроф (Хадынская цісканіна, паводка 1897 года ў Пецярбургу) і сутыкнулася з пагрозай тэрарызму з боку радыкальных рэвалюцыйных груп, арганізацыя спецыяльнай службы хуткай медыцынскай дапамогі была санкцыянавана асабіста імператрыцай Марыяй Фёдараўнай. Першая станцыя ХМД з'явілася ў 1897 годзе ў Варшаве – адным з самых вялікіх гарадоў на захадзе імперыі [5, с. 5]. Менавіта варшаўская арганізацыя ХМД, створаная па венскім прыкладзе, стала ўзорам пры адкрыцці такога інстытута ў Мінску.

У канцы XIX стагоддзя з 260 лекараў Мінскай губерні 67 знаходзіліся ў Мінску, агульная лячэбная сетка губерні складалася з 48 стацыянараў, лепшыя з якіх, несумненна, былі ў губернскім горадзе [6, с. 9–10]. На жаль, існуючыя ў Мінску лячэбныя ўстановы, сканцэнтраваныя, як і кабінеты прыватных лекараў, і аптэкі, у цэнтры горада, у надзвычайных выпадках былі фактычна недаступныя жыхарам ускраін і таму з'яўляліся малакарыснымі ў сэнсе забеспячэння мінчан экстраннай медыцынскай дапамогай [7, с. 30]. Гэтыя недахопы медыцынскага абслугоўвання сталі асабліва відавочнымі пасля Курлоўскага расстрэлу 18 кастрычніка 1905 года, калі загінула больш за 50 чалавек. У адносінах да 300 параненых можна канстатаваць поўную адсутнасць арганізацыі першай дапамогі [8, с. 130; 9, с. 51]. Такая сітуацыя стала антэцэдэнтам рашучых навацый і мэтанакіраванай дзейнасці на ніве стварэння службы ХМД у Мінску.

Рухавіком прагрэсіўных змен у ахове здароўя жыхароў Мінска, як і ў іншых гарадах Расійскай імперыі, было мясцовае таварыства лекараў, заснаванае ў 1862 годзе. Першым крокам у гэтай справе стала арганізацыя інстытута начных дзяжурстваў (НД) лекараў. Упершыню такая ініцыятыва прагучала на пасяджэнні таварыства ў маі 1892 года: удзельнікі аднагалосна выказаліся за

◀ Венская станцыя хуткай медыцынскай дапамогі. Паштоўка, 1902 год

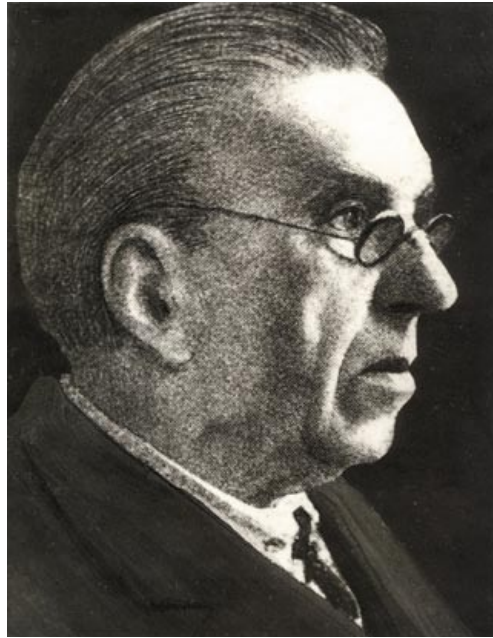
дзяжурствы. Для іх арганізацыі было вырашана прасіць у гарадской думы плату за раз'езды лекараў і памяшканне, на што пагадзіўся тагачасны гарадскі галава граф К. Чапскі. Але дакладныя сведчанні ажыццяўлення гэтага праекта адсутнічаюць [10, с. 24].

У 1895 годзе прапанова аб арганізацыі начных дзяжурстваў зыходзіла ўжо ад гарадской думы, і адпаведны запыт быў накіраваны ў таварыства лекараў.

▼ Курлоўскі расстрэл. 18 кастрычніка 1905 года. Эскіз карціны мастака Ісака Давідовіча (1939). З фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

► **Сяргей Мікалаевіч Урванцоў.**
Фотаздымак з фондаў
Рэспубліканскага
музея гісторыі
медыцыны Беларусі

Праект адобрылі з рэзалюцыяй: пачаць збор сродкаў на рэалізацыю ініцыятывы і лічыць дзяжурствы ўсталяванымі, калі набярэцца пяць лекараў – ахвотнікаў дзяжурць [11, с. 64–65]. Аднак пачатак дзейнасці мінскай хуткай медыцынскай дапамогі быў адкладзены з-за нечаканых абставін – недастатковай колькасці жадаючых дзяжурць [10, с. 24]. Відавочна, добраахвотны характар арганізацыі начных дзяжурстваў не спрыяў іх хуткаму ўсталяванню, нягледзячы на падтрымку мясцовых улад. Трэба адзначыць, што праект не знікаў з парадку дня лекарскага таварыства, ствараліся спецыяльныя камісіі па дзяжурствах, але і іх дзейнасць скончылася безвынікова. Весткі аб намеры ўтварыць у Мінску службу начных дзяжурстваў дайшлі нават да сталіцы імперыі: аб гэтым пісаў вядомы часопіс «Русский врач» у 1903 годзе [12, с. 275].

Новы этап у справе станаўлення ХМД пачаўся, калі камісію па дзяжурствах узначаліў вядомы арганізатар аховы здароўя Мінска С. Урванцоў. Аналізуючы памылкі папярэднікаў, ён пачаў з кадраў: былі апытаны 48 лекараў, 9 з якіх без усялякіх умоў пагадзіліся на дзяжурствы [13, с. 30–31]. Аднак наперакор усяму намаганні Урванцова былі марныя [14, с. 178]. Сітуацыя з аказаннем экстраннай

медыцынскай дапамогі між тым пагаршалася. Падчас пагрозы эпідэміі халеры ў 1908 годзе канстатавалася, што, нягледзячы на наяўнасць у Мінску 75 лекараў, «заполучить врача в ночное время представляется делом нелегким» [13, с. 31]. Няўдачы прыватнай ініцыятывы ў 1908 годзе заахвацілі Губернскую земскую лякарню стварыць уласныя кругласутачныя дзяжурствы дактароў. Першы вопыт меў даволі істотныя недахопы, напрыклад, не было выездаў лекараў на месцы здарэнняў, што рабіла дзяжурствы бескарыснымі для пацярпелых на вуліцы. У тым жа 1908 годзе з-за пагрозы халеры былі наладжаны дзяжурствы пры Яўрэйскай лякарні. Але мера насіла часовы характар дзеяння – да 1909 года, калі «халерную трывогу» адмянілі [10, с. 25]. Варта адзначыць, што апошняя ініцыятыва была заўважана па-за межамі сталіцы губерні: у 1908 годзе Бабруйская гарадская ўправа накіравала запыт у Мінск з просьбай растлумачыць асноўныя моманты ўсталявання «халерных дзяжурстваў» [14, с. 179].

Такім чынам, напрыканцы першага дзесяцігоддзя XX стагоддзя пытанне аб экстраннай медыцынскай дапамозе ў Мінску ў начны час не было вырашана канчаткова. І калі ў 1890-я гады Мінск не вылучаўся гэтым сярод іншых гарадоў імперыі, то праз 20 гадоў, акрамя Кіева, начныя дзяжурствы з'явіліся не толькі ў Маскве ды Пецярбургу, але і ў Харкаве, Екацярынаславе і нават у Віцебску [15, с. 50]. Менавіта гэтая акалічнасць заахваціла лекарскае аддзяленне Мінскага губернскага праўлення паслаць запыты аб арганізацыйных асновах дзейнасці НД у розныя куткі імперыі – ад Казані і Уфы да Пецярбурга і Кіева [16, арк. 5–15].

Назіраючы за беспаспяховымі дзеяннямі лекарскага таварыства і палавінчатымі мерамі дзяржаўных медыцынскіх устаноў, за справу арганізацыі начных дзяжурстваў узялося дабрачыннае таварыства дапамогі бедным хворым яўрэям «Лінас Гацэдэк» (дапамагала ўсім хворым нягледзячы на іх нацыянальнасць і веравызнанне). Кіраўнік «Лінас Гацэдэк»

Э. Бейленсон 11 верасня 1910 года на ўласнай кватэры прызначыў сход членаў праўлення таварыства, грамадскіх дзеячаў і лекараў. Удзельнікі пагадзіліся, што начныя дзяжурствы трэба распачаць «во что бы то ни стало хотя бы и в скромных размерах» [17, с. 27]. Згодна з адобраным праектам для дзяжурстваў былі наняты сем лекараў (па адным на кожны дзень тыдня), з аплатай ім 1500 рублёў у год. Праект быў падтрыманы губернатарам і гарадской думай, якая ўстанавіла адпаведную датацыю ў памеры 150 рублёў да канца бягучага года і 600 – на наступны [18, с. 28].

Праз 10 дзён пасля афіцыйнага зацвярджэння статута, 17 кастрычніка 1910 года, начныя дзяжурствы пачалі ажыццяўляцца [16, арк. 1]. Лекары дзяжурылі з 22 гадзін да 7 улетку і да 8 узімку, аказваючы дапамогу на месцы і па выкліку на вуліцах і ў кватэрах. Улічваючы дабрачынны характар начных дзяжурстваў, выклікаючыя дадому павінны былі забяспечыць транспарт для лекара за ўласны кошт, а таксама выдаць яму рубель за візіт. Дарэчы, па ўласным рашэнні лекара плата магла быць паменшана ці наогул адменена, таму з пачатку дзейнасці служба НД прываблівала да сябе хворых рознага дастатку [16, арк. 2]. У далейшым яна толькі набывала папулярнасць, што відаць з малюнка 1.

Ночное дежурство врачей

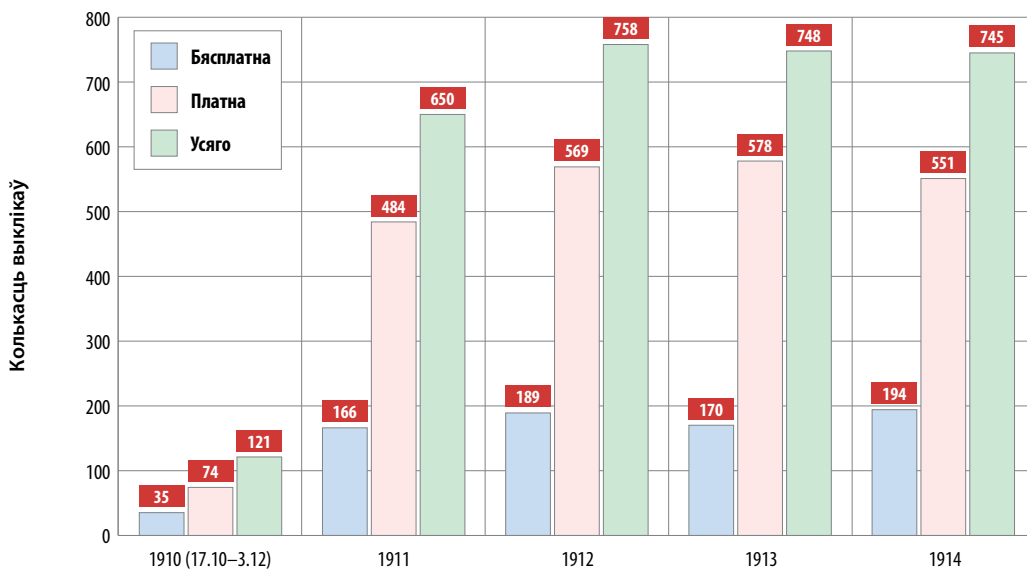
общества „ЛИНАСЪ-ГАЦЕДЕКЪ“,
съ разрѣшенія общаго собранія гг. членовъ, ПРО-
ДОЛЖАЕТЪ свои дѣйствія.

(Преображенская, д. Каплана, № 4.)—(Телефонъ 444.
 Дежурства врачей начинаются съ 11 час. вечера и оканчиваются:
 зимою въ 8 час. утра, а лѣтомъ въ 7 час. утра.

ПРАВЛЕНІЕ.

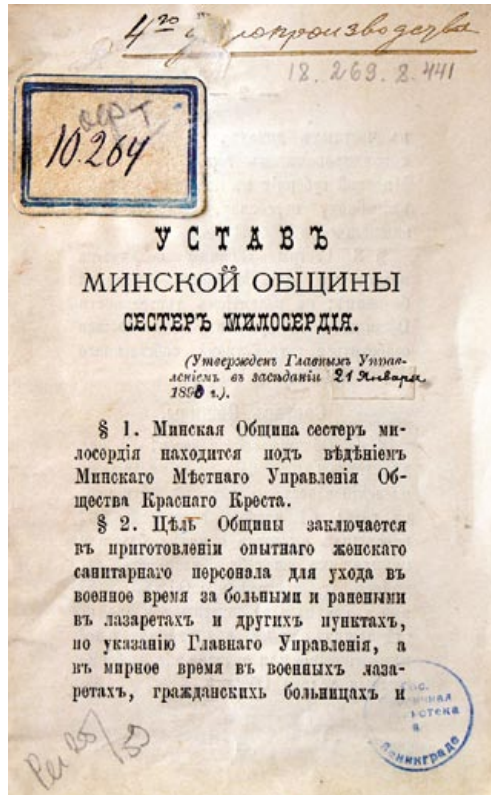
Адначасова ішла праца па арганізацыі ў Мінску выездаў карэты хуткай медыцынскай дапамогі. Адным з першых захадаў стала надзвычайнае пасяджэнне Мінскага лекарскага таварыства 18 кастрычніка 1905 года, прысвечанае дапамозе параненым пасля Курлоўскага расстрэлу. Падводзячы вынікі пасяджэння, С. Урванцоў пісаў, што «собрания... ясно доказали полное неустройство подачи помощи в несчастных случаях» [13, с. 31]. Наступныя пасяджэнні толькі развілі гэтую тэзу, прымусяўшы «подумать об устройстве санитарных отрядов на случай неожиданных катастроф». У выніку было вырашана, што «существование организованной скорой медицинской помощи... в настоящее тревожное... смутное время... является необходимостью» [19, с. 82, 87]. Такім чынам, ХМД у Мінску

▲ Рэклама начных дзяжурстваў лекараў у г. Мінску ў газеце «Минский голос»

◀ Малюнак 1. Колькасныя паказчыкі дзейнасці начных дзяжурстваў лекараў «Лінас Гацэдэк» у 1910–1914 гадах

► Першая старонка статута Мінскай абшчыны сясцёр міласэрнасці Чырвонага Крыжа. Са збору Расійскай нацыянальнай бібліятэкі

прызначалася для дзейнасці менавіта ў надзвычайных абставінах, у адрозненне ад службы НД, якая павінна была працаваць на рэгулярнай аснове.

Варта падкрэсліць, што над арганізацыяй ХМД працавалі і афіцыйныя ўлады. Так, у 1909 годзе мінскі гарадскі галава накіраваў у Віленскую ўправу

▼ Мінская абшчына сясцёр міласэрнасці Чырвонага Крыжа. Паштоўка з фонду Рэспубліканскага музея гісторыі медыцыны Беларусі

запыт аб мясцовай медыцынскай арганізацыі, якая з 1902 года ўключала ў сябе і станцыю ХМД. А ўжо да 1910 года для Губернскай земскай лякарні была набыта карэта для перавозкі хворых [18, с. 22–23; 20, с. 91].

Аднак вырашальная роля ў станаўленні рэгулярнай ХМД у Мінску ўсё ж належыць дабрачыннасці, у прыватнасці Мінскай абшчыне сясцёр міласэрнасці Чырвонага Крыжа, заснаванай у 1897 годзе. Дзейнасць абшчыны стала больш актыўнай з 1906 года, калі на пасаду папярэдняй (старшыні апякунскай рады) была выбрана В. Эрделі (жонка мінскага губернатара Я. Эрделі), а яе таварышам (намеснікам) – ужо вядомы лекар С. Урванцоў [21, с. 134].

Пасля няўдачы з арганізацыяй начных дзяжурстваў С. Урванцоў прыклаў усе намаганні для стварэння ХМД. Яскравым прыкладам паспяховага ўзаемадзеяння паміж адказнымі асобамі ў структуры абшчыны Чырвонага Крыжа служыць рэалізацыя прапановы С. Урванцова аб набыцці ўласнага будынка для лякарні абшчыны. Старанні папярэдняй і грашовая датацыя Галоўнага ўпраўлення Чырвонага Крыжа дапамаглі ў 1908 годзе прыдбаць неабходны будынак і стварыць умовы для арганізацыі паўнацэннай медыцынскай установы [21, с. 134]. Менавіта гэтая падзея стала першым крокам для развіцця спецыяльнай службы хуткай медыцынскай дапамогі ў Мінску. З набыццём дома абшчына планавала «открыть в нем лечебницу и врачебное дежурство со скорой помощью в несчастных случаях» [13, с. 38].

У 1909 годзе абшчына пачала збор сродкаў на карэту ХМД і да чэрвеня 1910 года грамадскасцю было ахвяравана амаль 3000 рублёў [22, с. 22]. Для арганізацыі службы рада абшчыны накіравала С. Урванцова азнаёміцца з пастаноўкай ратаўнічай справы ў Варшаву, дзе на той момант мелася адна з трох лепшых станцый ХМД у Расійскай імперыі. Па выніках паездкі ў Польшчу для Мінска была заказана ў Вене карэта майстэрні Lohner & Co – асноўны від транспарту для ратаўнічых службаў

большасці тагачасных еўрапейскіх краін [7, с. 32]. Было арганізавана таксама інфармацыйнае суправаджэнне станаўлення хуткай медыцынскай дапамогі: мясцовыя СМІ пачалі асвятляць асноўныя этапы развіцця службы, а абшчына збірала даныя аб неабходнасці выездаў карэт ХМД: за 1910 год і палову 1911-га такіх выпадкаў налічвалася 93 [23, с. 175].

У Мінск карэта хуткай медыцынскай дапамогі прыбыла 20 мая 1911 года і праз некалькі дзён прайшла выпрабаванні ў рэальных умовах. 24 і 25 мая 1911 года ў горадзе чакалі паказальных палётаў знакамітага авіятара С. Утачкіна, але ў памяці грамадскасці яшчэ засталася трагічнае здарэнне папярэдняга года, калі пры палётах авіятара Ранка самалёт зламаўся і ўпаў у натоўп глядачоў, у выніку чаго мноства людзей было паранена і адзін загінуў [24, с. 556]. Таму ў 1911 годзе прынялі максімальныя меры бяспекі, сярод якіх – абавязковае суправаджэнне мерапрыемства карэтай ХМД. Першы ў гісторыі Мінска выезд ажыццявіў лекар Ф. Петрасевіч у суправаджэнні дзвюх медсясцёр [25, с. 152]. Нягледзячы на тое, што палёты С. Утачкіна прайшлі без здарэнняў і хуткая медыцынская дапамога не атрымала шанцу «праявіць сябе», з'яўленне новай службы было вялікай падзеяй у жыцці Мінска, а для абшчыны Чырвонага Крыжа і наогул стала «важнейшым событciem... в 1911 г.» [26, с. 75].

Але факт выезду першай карэты ХМД не азначаў аўтаматычнага стварэння адпаведнай службы, што разумелі і яе фундатары. Памяшканне абшчыны не было прыстасавана для выездаў карэты хуткай дапамогі, не было вырашана і пытанне фінансавага забеспячэння: грашовыя запыты абшчыны ва ўпраўленне Чырвонага Крыжа засталіся без адказу [7, с. 36].

На пашыраным пасяджэнні абшчыны 9 чэрвеня 1911 года, дзякуючы прапанове кіраўніка Вольна-пажарнага таварыства П. Глінкі, было пастаноўлена часова размясціць карэту ў пажарным дэпо і карыстацца яго конямі для абслугоўвання

карэты бясплатна на працягу трох месяцаў [7, с. 32–33].

Для вырашэння кадравага пытання былі зроблены крокі дамовіцца аб выездах на выклікі ХМД дзяжурных лекараў «Лінаса Гацэдэ» узамен на права апошніх карыстацца карэтай у экстранных выпадках падчас уласных дзяжурстваў [7, с. 34–35]. Як бачна, НД і ХМД прымалі захады ў перспектыве інтэгравацца ў адзіную структуру. У працэсе станаўлення хуткай медыцынскай дапамогі таксама відавочна значная роля пажарнага таварыства, якая назіралася на ўсім працягу пачатковага этапу развіцця экстраннай медыцыны як на тэрыторыі Расійскай імперыі, так і ў Еўропе.

▲ Выезд карэты хуткай дапамогі на палёты авіятара. Пачатак ХХ стагоддзя. Фотаздымак са збору Адэскай гарадской станцыі хуткай медыцынскай дапамогі

▼ Дэпо Вольна-пажарнага таварыства, дзе размяшчалася карэта хуткай дапамогі. Паштоўка, 1913 год. Будынак захаваўся на вуліцы Гарадскі Вал

▲ Бригада
Пецябургскай
хуткай дапамогі
ў форменнай
вопратцы. Пачатак
1900-х гадоў.
Фотаздымак
з фондаў Цэнтральнага
дзяржаўнага архіва
кінафотафона-
дакументаў
Санкт-Пецябурга

Паступова выпрацоўваліся нормы дзейнасці ХМД, у прыватнасці, была ўведзена адзіная ўніформа для санітарных служыцеляў на ўзор Пецябургскай службы хуткай медыцынскай дапамогі: паліто з сукна колеру марэнга з чырвонымі пятліцамі на каўняры і шапка са знакам Чырвонага Крыжа [27, арк. 139–139 адв.].

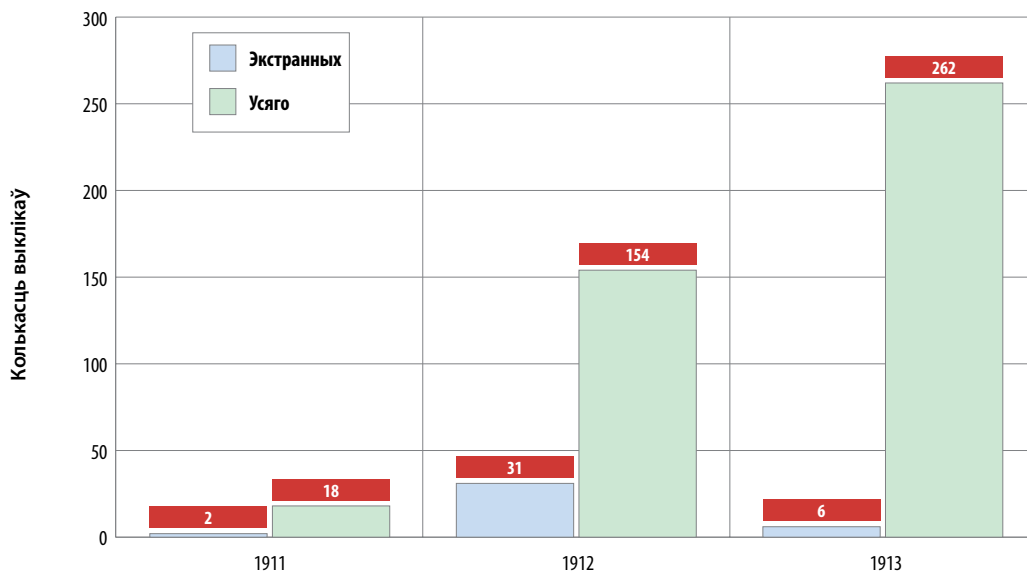
Аднак, нягледзячы на пэўныя поспехі, да канца 1911 года ХМД у Мінску так і не здолела ператварыцца ў паўнацэнную службу. Альтэрнатывы паслугам Вольна-пажарнага таварыства знойдзена не было, і ў канцы 1911 года карэта знахо-

дзілася ў двары абшчыннага будынка, але пасля дазволенага тэрміну працягвалі выкарыстоўваць коней пажарнай службы, таму за арэнду на пастаяннай аснове штомесяц плацілі 60 рублёў [7, с. 34; 26, с. 15].

Немагчымасць экстрапаляцыі варшаўскага вопыту арганізацыі ратаўнічай службы разумела і кіраўніцтва абшчыны, прычым нявырашанае фінансавое пытанне прызнавалася асноўнай памылкай. Ужо ў 1913 годзе С. Урванцоў канстатаваў, што карэта хуткай медыцынскай дапамогі «не может работать для предположенной цели ввиду слишком дорогой организации». Гэта пацвердзіла і справаздача абшчыны, у якой гаварылася: «За отсутствием средств и помещения скорая помощь, в собственном значении этого слова, пока не организована» [26, с. 75; 28, с. 84]. Комплекс прыведзеных вышэй абставін абумовіў рэарганізацыю карэты ХМД у «санітарную»: яна працавала толькі для транспарціроўкі хворых паміж лякарнямі, а таксама з кватэр і вакзалаў. Гэта і складала асноўную дзейнасць першай мінскай хуткай медыцынскай дапамогі фактычна да пачатку Першай сусветнай вайны.

Як відаць з малюнка 2, карэта не ігнаравала і экстранныя выклікі, але ж іх доля была невялікай. Калі перавозкі хворых ажыццяўляліся на платнай аснове

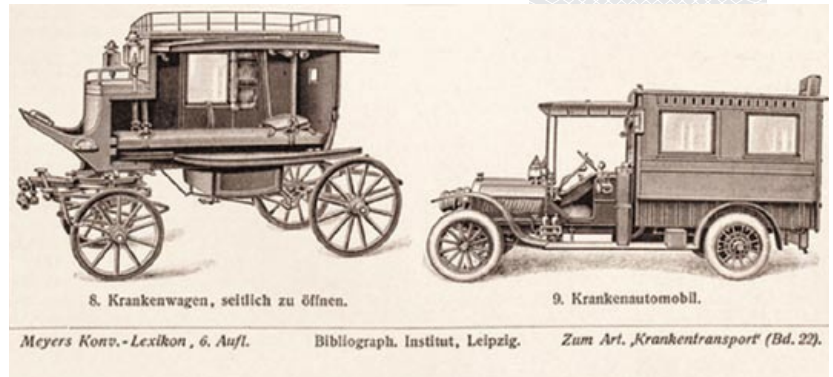
► Малюнак 2.
Колькасныя паказчыкі
дзейнасці карэты
хуткай медыцынскай
дапамогі
ў 1911–1913 гадах

(3 рублі бралася толькі пры безумоўнай згодзе пацыентаў або іх сваякоў), то няшчасныя выпадкі абслугоўваліся бясплатна [29, с. 95].

Арганізацыя выездаў хуткай медыцынскай дапамогі з лекарамі шляхам карэляцыі дзейнасці карэты і дзяжурстваў «Лінас Гацэдэк» не была рэалізавана: для перавозак хапала толькі медсястры і кучара. У далейшым узнікалі прапановы мадэрнізаваць транспарт ХМД і па прыкладзе Варшавы замяніць конную карэту аўтамабілем – «для минских подъемов» [30, с. 154]. Відавочна, што сціплыя фінансы абшчыны, якія ледзь забяспечвалі існаванне карэты, не давалі магчымасці набыць такую дарагую рэч. Дарэчы, абшчына некалькі разоў прапаноўвала мінскім уладам узяць карэту хуткай дапамогі на баланс горада, аднак гэтыя запыты засталіся без адказу [26, с. 24].

Такім чынам, у Мінску склаўся шэраг устаноў, якія ў той ці іншай ступені забяспечвалі аказанне экстраннай медыцынскай дапамогі. Так, у 1912 годзе служба дзяжурстваў пры Губернскай земскай лякарні абслужыла 1223 выклікі, начныя дзяжурствы «Лінас Гацэдэк» – 758, а санітарная карэта – 154. Толькі за 1912 год экстранная меддапамога падавалася больш як у 2000 выпадках. З другога боку, наяўнасць некалькіх ратаўнічых структур надавала супярэчлівы і непаўнацэнны характар аказанню гэтай дапамогі, хоць у цэлым у Мінску яе не хапала. Напрыклад, насельніцтва скардзілася, што ў надзвычайных абставінах даводзіцца

звяртацца да прыватных лекараў [28, с. 84].

Удалым выйцем з такога становішча магло стаць аб'яднанне ўсіх ратаўнічых устаноў у адзінае таварыства: за гэта выступаў і стваральнік службы хуткай медыцынскай дапамогі С. Урванцоў. У сваіх прапановах ён слушна падкрэсліваў важнасць утрымання таварыства горадам, а не грамадскасцю [31, с. 140]. Варта адзначыць, што горад абмяжоўваўся толькі штогадовымі грашовымі субсідыямі ў памеры 600 і 300 рублёў для НД і карэты ХМД адпаведна [10, с. 24; 26, с. 75].

Адным з патэнцыяльных цэнтраў хуткай медыцынскай дапамогі ў Мінску таксама маглі стаць паліцэйскія ўчасткі: за 1913 год на вуліцах Мінска паліцыя аказала першую дапамогу 715 асобам [32, арк. 11 адв.]. Для практычнай рэалізацыі падобнага канцэпту ў красавіку 1914 года праўленне Губернскай земскай лякарні паставіла прасіць гарадскую ўправу абсталяваць шэраг прыёмных пакояў пры паліцэйскіх участках [32, арк. 8].

▲ Выявы карэты (злева) і аўтамабіля (справа) хуткай дапамогі. З выдання Meyers Konversations-Lexikon (1902–1920)

◀ Рэклама карэты хуткай дапамогі ў часопісе «Мінскіе врачэбныя известія»

У архіўных дакументах далейшы шлях гэтага праекта не прасочваецца, але з высокай доляй верагоднасці можна сцвярджаць, што ён не быў рэалізаваны з-за пачатку Першай сусветнай вайны. Што ж да ўстаноў экстраннай медыцынскай дапамогі, якія існавалі на той момант, то звесткі аб начных дзяжурствах «Лінас Гацэдэк» губляюцца з канца 1914 года, крыху даўжэй пратрымалася санітарная карэта – завяршэнне яе дзейнасці адносіцца да жніўня 1915 года [33, арк. 1].

Варта дадаць, што стварэнне першых медыцынскіх ратаўнічых устаноў у Мінску характарызувалася транспарэнтнасцю, СМІ актыўна асвятлялі этапы развіцця хуткай медыцынскай дапамогі. Менавіта гэта ў многім дазволіла грунтоўна і з высокай дакладнасцю правесці дадзенае даследаванне, у выніку якога ўдалося высветліць, што станаўленне хуткай медыцынскай дапамогі ў Мінску пачалося яшчэ ў дарэвалюцыйны перыяд. Найбольш характэрнай рысай першых

устаноў ХМД стаў выключна добраахвотны і дабрачынны характар арганізацыі і дзеяння. Верагодна таму вядомы ў дарэвалюцыйны час лекар С. Чарнышоў у адным са сваіх публічных выступленняў трапна назваў таварыства хуткай медыцынскай дапамогі «міласэрнымі самарыцямі ў наш час». Гэтыя словы можна аднесці і да мінскай ХМД. Разам з тым, менавіта дабрачынны характар яе ўзнікнення і існавання дэтэрмінаваў слабасць арганізацыйнага падмурку і структуры службы ў цэлым.

Адсутнасць спецыялізаванага таварыства прадвызначыла неадпаведны выклікам часу характар дзейнасці ХМД, а пачатак Першай сусветнай вайны канчаткова прыпыніў усялякую актыўнасць у гэтым напрамку. Аднак набыты вопыт у арганізацыі начных дзяжурстваў лекараў і санітарнай карэты стаў вельмі важным падмуркам для стварэння службы ХМД Мінска ўжо на дзяржаўных пачатках у комплексе савецкай медыцыны міжваеннага перыяду. ■

Аўтар выказвае шчырую ўдзячнасць супрацоўнікам Адэскай гарадской станцыі хуткай медыцынскай дапамогі, Рэспубліканскага музея гісторыі медыцыны Беларусі і Цэнтральнага дзяржаўнага архіва кінафотафонадакументаў Санкт-Пецярбурга за прадастаўленыя фотаздымкі.

ЛІТАРАТУРА

- Каханюскі, А.Г. Сацыяльныя аспекты мадэрнізацыйных працэсаў у Беларусі (60-я гг. XIX – пачатак XX ст.) / А.Г. Каханюскі // XXI век: актуальныя праблемы гісторычнай навуцы: матэрыялы міжд. навуч. канф., псв. 70-летию ист. фак. БГУ. Мінск, 15–16 апр. 2004 г. / Отв. ред. В.Н. Сидорцов. – Мінск: БГУ, 2004. – С. 213–215.
- Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал. М. Касцюк (гал. рэд.) і інш. – Мінск: Экаперспектыва, 2005. – Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.). – 519 с.
- Капліеў, А. Станаўленне службы хуткай медыцынскай дапамогі на беларускіх землях (канец XIX – пачатак XX стагоддзя) / А. Капліеў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2016. – № 12. – С. 15–23.
- Краткий отчет о деятельности ночных врачебных дежурств в г. Киеве за 1882 г. – Киев, 1883. – 8 с.
- Zawadzki, J. Dziesięciolecie Pogotowia Ratunkowego w Warszawie: 1897–1907 / J. Zawadzki. – Warszawa: Nakład Tow. Doraźnej pomocy lekarskiej w Warszawie, 1907. – 87 s.
- Приложение к Памятной книжке Минской губернии на 1899 г. – Мінск: Губернская типография, 1898. – 64 с.
- Отчет Попечительного Совета Минской Общины сестер милосердия Красного Креста за 1911 год. – Мінск: Губернская Типография, 1912. – 82 с.
- 1905 год в Белоруссии: сборник статей, воспоминаний и материалов / под ред. М. Шульмана. – Мінск, 1925. – 130 с.
- Пичета, В.И. Курловский расстрел в Минске (18 октября 1905 г.) / В.И. Пичета // Каторга и ссылка. – 1926. – Кн. 4. – С. 49–55.
- Мінские врачебные известия (далей – МВИ). – 1910. – № 10.
- Труды общества Минских врачей за 1894/95 г. – Мінск: Губернская типография, 1896. – 66 с.
- Русский врач. – 1903. – № 7.
- Урванцов, С. Медико-санитарный очерк города Минска / С. Урванцов. – СПб: Типография Министерства внутренних дел, 1910. – 49 с.
- МВИ. – 1912. – № 7.
- Отчет Витебской городской санитарной комиссии за 1908 год. – Витебск: Типо-литография П. Подземского, 1910. – 56 с.
- Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (далей – НГАБ). – Ф. 299. Воп. 3. Спр. 1402.
- МВИ. – 1910. – № 7.
- МВИ. – 1910. – № 8.
- Протоколы и труды Общества минских врачей за 1904/05 и 1905/06 гг. – Мінск: Типография Илья Каплан, 1907. – 192 с.
- Андрюшис, А. Деятельность Вильнюсской муниципальной аптеки в 1913–1915 годах / А. Андрюшис // Журнал Гродненского государственного медицинского университета. – 2004. – № 1. – С. 90–95.
- МВИ. – 1913. – № 5.
- МВИ. – 1910. – № 5–6.
- МВИ. – 1911. – № 7.
- Naša Niva. – 1910. – № 36.
- МВИ. – 1911. – № 6.
- Отчет Попечительного Совета Минской Общины сестер милосердия Красного Креста за 1913 год. – Мінск: Губернская Типография, 1914. – 137 с.
- НГАБ. – Ф. 299. Воп. 3. Спр. 1426.
- МВИ. – 1913. – № 4.
- Отчет Попечительного Совета Минской Общины сестер милосердия Красного Креста за 1912 год. – Мінск: Губернская Типография, 1913. – 137 с.
- МВИ. – 1912. – № 6.
- МВИ. – 1913. – № 6.
- НГАБ. – Ф. 299. Воп. 3. Спр. 1578.
- НГАБ. – Ф. 503. Воп. 1. Спр. 79.